kind of upscale Photographer

FÖRORD

Denna instruktionsbok skrevs ursprungligen till en god vän som med sin nya kamera skulle till Hawaii och som önskade få lite tips och trix att läsa på sin flight. Texten blev nästan 10 sidor lång, full av interna skämt, elakheter och svordomar. Det visade sig dock att textens faktiska innehåll var uppskattad och lånades av ett antal av hans vänner på plats. Jag bestämde mig för att ta bort svordomarna och göra texten lite mer nyanserad och gav sedan bort den nu avsevärt förlängda versionen i present till en annan vän som intresserat sig för foto. Nu är den ytterligare reviderad och har släppts för fri nedladdning. Notera även att vissa av bilderna som återfinns i dokumentet finns att ladda ner gratis i högupplösning direkt från hemsidan.

Titeln känner vissa kanske igen från en scen i filmen ”Johnny Mnemonic” som med en ironisk klang speglar mitt motstånd till att teknologi *per see* skulle vara rätt väg för att ta bra bilder. Tvärtom så har många av mina mest effektfulla bilder tagits med tämligen simpla kameror. Jag fick en fråga om jag tagit bilden nedan mha trådlös utlösare, polaroid-filter, vinjetteringsfritt vidvinkelobjektiv och extern blixt med bouncer? Det var den givetvis inte. Den är tagen med en engångskamera.

Förhoppningen är att denna handbok skall få fler personer att ta sig bort från ”den gröna fyrkanten”-träsket. Du kommer så småningom att inse vilket träsk jag avser.

Mycket nöje!

//Gustav,
Rush Clothing

1. INTRODUKTION 4
2. KORT OM KAMERAN 5
3. SKÄRPEDJUP & SLUTARTID 6
4. OKONTROLLERAD RÖRELSEOSKÄRPA 10
5. ACTIONBILDER 11
6. ISO-TAL 13
7. NATTBILDER 14
8. VITBALANS 15
9. BILDER I MOTLJUS, DAGTID 16
10. BILDER I MOTLJUS, KVÄLLSTID 17
11. PERSPEKTIV 18
12. KÖPA NY KAMERA? 19
13. BILDKOMPONERING 20
14. AMATÖREN KONTRA PROFFSET 21
15. BESKRIVNING AV EXEMPELBILDERNA 23

RUSH CLOTHING.SE

1. Introduktion

Dagens kameror blir allt mer sofistikerade, funktioner som förr var exklusiva för avancerade systemkameror kan nu återfinnas på vilken kompaktkamera som helst. Trots all funktionalitet så finns det en inställning som för många dominerar helt; den gröna fyrkanten. Full automatik innebär ofta kompromisser på alla plan och ger, som funktionen antyder, användaren noll kontroll.

Förhoppningsvis ska du som användare, med hjälp av denna heliga skrift, ges en mer nyanserad bild av vad som händer inne i kameran för de vanligaste funktionerna så att du lättare kan få det resultat du önskar. Grundläggande, simpel teori blandas med handfasta tips för hur man med enkla medel kan minska antalet bilder som åker direkt i papperskorgen. Du kommer dessutom att förstå vad det innebär att välja förinställda funktioner, som ”porträtt” eller ”kvällsfoto” samt vilka för- och nackdelar respektive funktion bär med sig.

Texten är i första hand avsedd för lite mer avancerade kameror, såsom multifunktionskompaktkameror och enklare systemkameror. Mycket av teorin och tipsen är givetvis fullt applicerbara på vilken kamera som helst.

2. Kort om kameran

- Kameran består av ett kamerahus och ett objektiv eller lins.
- Kameran innehåller en iris – ett hål som släpper in ljus under (oftast) mycket kort tid; 1/500 sekund exempelvis [”en femhundradels sekund”].
- Trycker man in ”ta bild”-knappen halvvägs så ställs fokus samt att kameran mäter ljuset och bestämmer vilka värden som behövs för att bilden ska bli bra.
- Det finns en blixt som inte skall dumköras i onödan. Blixten förstör många bilder om den används på fel sätt.
- Det finns en zoom-funktion. Den är till för att användas.
- Läs igenom kamerans instruktionsbok. Ofta står där ett helt gäng tips om kameran som är bra att veta.
- Nöj dig inte med att Auto-läget på kameran ”funkar bra för mig”. Lär dig din kamera.

Bilden ovan har tagits med lång exponeringstid och långt skärpedjup. Ett kortare skärpedjup hade varit svårt att få; bilden är redan aningen ”bränd”, dvs överexponerad pga mängden ljus (stark sol). Vad hade kameran velat göra om jag velat få kortare skärpedjup? Hur hade bilden sett ut? Om du inte kan svara på det, återkom till denna text när du läst klart boken så kommer du förstå exakt vad jag menar… Eller fuska och läs resultatet på sista sidan.

3. Skärpedjup & slutartid

Om man vill fotografera på en nivå över ”kul med ett minne från partyt” så finns det två uttryck man behöver förstå; skärpedjup och slutartid. Förstår man hur dessa två hänger ihop så har man kommit långt. Tyvärr är steget från teoretiskt ”jaha, jag fattar. Typ.” till praktiskt ”jag vet hur jag kan styra detta” relativt långt, av den enkla anledningen att optiska fenomen och nummerhantering på objektiv inte är helt logisk. Vill man skippa teorin och hoppas på det bästa kan man hoppa över detta avsnitt och gå rakt på tipsen (men det är knappast att rekommendera).

Man kan likna slutartid och skärpedjup med den busenkla analogin att ha en hink som ska fyllas med vatten (men det får inte rinna över). Vill man att det skall ta sin tid så låter man vattnet gå genom en smal slang och vill man att det skall gå fort så får man ta en stor brandslang. Detsamma gäller med mängden ljus som ska in i genom kamerans reglerbara iris (se fig nedan). Att fylla hinken motsvarar det faktum att man vill ha bilden *väl-exponerad*, dvs varken för ljus eller för mörk. Man kan jämföra iris i kameran med pupillen i ögat som även den ändrar storlek beroende på hur starkt ljus det är ute. Okej, so far so good.

Bilden lånad från http://3.bp.blogspot.com/-qjEsy6Zfvqk/TqiXICy3OMI/AAAAAAAABZk/eKUNZx_AePw/s1600/aperture.jpg

Nu är det emellertid så att storleken på iris i kameran får en konsekvens för hur bilden kommer att bli och den konsekvensen kallas *skärpedjup*. I korthet kan man säga att en LITEN iris bidrar till LÅNGT skärpedjup och vice versa: en STOR iris bidrar till KORT skärpedjup.

Som jag sa så vill man att hinken skall fyllas och om man använder en smal slang så kommer det att ta längre tid att fylla hinken. Med en liten iris som bara släpper in en begränsad mängd ljus kommer det därmed krävas längre tid under vilken kameran släpper in ljus för att få en välexponerad bild. Denna tid kallas för slutartid.

Så, för att tala i termer av **kontroll** så innebär detta att *ju längre skärpedjup man vill ha, desto längre slutartid måste man ha*. Detta kan man säga är en sanning med modifikation: För att få längre skärpedjup så måste man göra iris mindre och för att få in tillräckligt med ljus måste man öka slutartiden – ett resultat av att man minskade storleken på hålet som släpper in ljus.
Det är nu det blir klurigt eftersom, som nämndes ovan, så är det en sak att förstå teorin bakom men en annan att faktiskt kunna kontrollera det.

Kommande kapitel skall gå igenom hur man kontrollerar detta, eftersom du skall bli en do:er, not a talker!

Storlek på iris

Nödvändig slutartid

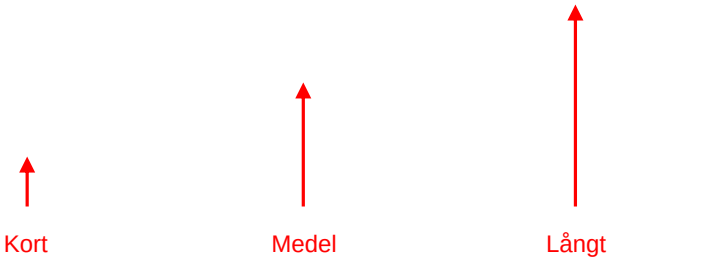

Erhållet skärpedjup

RUSH CLOTHING.SE

4.1 Skärpedjup

Långt skärpedjup innebär att det mesta i bilden är skarpt, oavsett om det är nära eller långt bort (fig 1).

Ex: **landskap** – man kan få en person i förgrunden skarp men kan ändå få skärpa i bakgrunden.

Kort skärpedjup innebär att endast det objekt du fokuserar på är i skärpa. Det som är framför och bakom objektet blir suddigt (fig 2).

Ex: **porträtt** – man ramar in personen som blir skarp mot en suddig bakgrund

Notera att det i regel är svårt att få kort skärpedjup på ett motiv som befinner sig flera meter från kameran och vice versa; det är svårt att få ett långt skärpedjup om huvudmotivet befinner sig mycket nära kameran.

Nu kommer det kluriga – storleken på iris avgörs av *bländarvärdet,* ett värde som betecknas med F/2.3, F/14 etc. Om man köper ett objektiv så är detta ett nyckeltal som alla förståsigpå:are pratar om, då ett lågt ”minsta möjliga bländarvärde” på objektivet innebär att det är *ljuskänsligt*. Ett ljuskänsligt objektiv har möjlighet att sätta mycket låga bländarvärden (<3 eller 2), vilket alltså är synonymt med att objektivets optik tillåter att mycket ljus släpps in. Och att det är dyrt.

Högt bländarvärde (t.ex F/14) – ökar skärpedjupet

Lågt bländarvärde (t.ex F/2.3) – minskar skärpedjupet

Fig 1 Långt skärpedjup

Fig 2 Kort skärpedjup

RUSH CLOTHING.SE

4.2 Slutartid

Slutartid kallas ofta även för exponeringstid och går alltid, som du nu vet, hand i hand med bländarvärdet. Du vet även att om man inte har en välexponerad bild så är den antingen för mörk (*underexponerad*; ”hinken fylldes aldrig hela vägen till kanten”) eller för ljus (*överexponerad*; ”vattnet rann över”).

- Långt skärpedjup: behöver ett högt bländarvärde och därmed behövs också *längre exponeringstid*.
- Kort skärpedjup: lågt bländarvärde som kräver *kortare exponeringstid*.

Att styra **både** bländarvärde **och** exponeringstid helt manuellt går i regel bara att göra på systemkameror och det är väldigt sällan som detta faktiskt ens är önskvärt. Det är klart lättare att använda sig av kamerans *tids- eller bländarautomatik* och detta visas generellt med att det på inställningsratten finns valmöjligheten **S** (kan även stå **T** eller **Tv** beroende på fabrikat) samt **A** (eller **Av**).

S / T / Tv = Har den något ologiska benämningen ”bländarautomatik”. Med denna inställning är det hur som helst *exponeringstiden* som du styr medan kameran själv räknar ut lämpligt bländarvärde för att få bilden välexponerad. Tillfällen då det är önskvärt att manuellt ställa in det sistnämnda kan vara att få en viss karaktär på bilderna, något som jag givetvis kommer att återkomma till.

A / Av = ”slutarautomatik” – omvänt, du styr *bländarvärdet* och låter kameran kompensera med lämplig slutartid för att få bilden välexponerad. Tillfällen då det är önskvärt att ställa in A/Av är antingen om man vill kontrollera skärpedjupet eller kompensera för bristfälligt ljus i omgivningen.

Autofunktionen *”Kort skärpedjup”* är på kameran oftast visat som en person i närbild alternativt en blomma. Vissa kameror har både och. Prova vilken som ger kortast skärpedjup (och om det ens är någon märkbar skillnad…).

Funktionen *Långt skärpedjup* symboliseras oftast av ett berg, ett landskap bland kamerans funktionsval.

Funktionen **P** på figuren är kombinerad slutar- och bländarautomatik och enda skillnaden mot den och ”AUTO” är att man själv får/kan ställa in egenskaper såsom användning av blixt, ISO-tal etc.

RUSH CLOTHING.SE

4. Okontrollerad rörelseoskärpa

När man tar bilder i miljöer med mindre ljus får man ofta suddiga motiv på grund av *okontrollerad rörelseoskärpa* (vilket alltså är den tråkiga motsatsen till *kontrollerad* rörelseoskärpa). Detta beror på att tiden som kameran behöver ha på sig för att släppa in tillräckligt med ljus är för lång för att man ska lyckas hålla kameran alldeles stilla. På mer avancerade kameror ser man i sökaren (alt. på displayen) vilka värden som är valda efter att man tryckt ner ”ta bild”-knappen halvvägs. När man gör så känner kameran av vilka värden som skall användas (*ljusmätning)*.

Kamerans beräknade värden beror på vilken inställning man valt (ex sport/landskap/närbild). Detta kan återges i mer avancerade kameror som ex

4 180

Bländarvärdet är 4 (siffran 4 motsvarar ett relativt kort skärpedjup) och exponeringstiden är 1/180 sekund (värden större än eller lika med 1 sekund visas oftast som **X’**, dvs 3 sekunders slutartid visas som **3’**). Vid tider som 1/180 sek är inga problem att hålla kameran stilla, förutsatt att man inte har zoom-objektiv*. Visar den däremot

9 15

så kan det bli problem att hålla kameran stilla. Ett riktvärde är att man som nybörjare kan hålla kameran still i som allra bäst i drygt 1/60 sekund för bilder med ungefär 80 mm zoom (”naturlig storlek”; dvs varken vidvinkel eller zoom, kan variera beroende på objektiv och fabrikat). Tanken med att nämna detta är att om man ska ta en bild som man tycker är lite viktig att få bra och ser att exponeringstiden behöver vara kortare än 1/80 sekund kan det vara läge att småfippla lite med inställningarna, såsom att ändra ISO-tal (kap 7) eller – mycket enklare – använd ett improviserat ställ; tryck kameran mot en stolpe, stöd den mot en ölburk, sitt ner och stöd den mot knäet eller vad som helst. Så, för att återkoppla till vad jag sagt tidigare; i exemplet ovan så motsvarar siffran 9 långt skärpedjup. För att kunna ta bilden utan att få okontrollerad rörelseoskärpa får man tulla på sitt skärpedjup, ty ett lägre bländarvärde kommer resultera i kortare slutartid (du har nu fått en hint till svaret på bildfrågan på sidan 5).

Vid mycket långa exponeringstider (>1 sek) så spelar det ingen roll om du har ett stöd; bara ditt tryck med fingret på avtryckaren kommer flytta kameran tillräckligt för att få rörelseoskärpa. Tipset är då att låta kameran stå helt av sig själv och använda sig av självutlösaren, vilken nästan alltid symboliseras med en liten klocka bland funktionsknapparna. I dagsläget har flera kameror två olika självutlösartider: ~10 sek och ~2 sek. Den sistnämnda är till för just detta; att du skall ha tid på dig att släppa kameran innan bilden tas.

Betänk det faktum att även om du tränar upp din förmåga att hålla kameran still är det inte säkert att personen/-erna du plåtar kan stå still lika länge. Detta blir synnerligen uppenbart i kalassammanhang… Men är det kalas så börja inte ändra i inställningarna – det orkar ändå ingen vänta på. Sätt kameran på mörkerinställning och hoppas på det bästa (men för böfvelen, inte på Auto-grön fyrkant; mörkerinställningen förklaras närmare i senare kapitel).

*) Ett zoomobjektiv är som en kikare; minsta rörelse får stora konsekvenser i den inzoomade bilden vilket kräver kortare exponeringstid för att inte generera rörelseoskärpa. Det finns tabeller för systemkameror och deras zoomobjektiv gällande rekommenderade exponeringstider för respektive zoom-nivå. Den intresserade kan googla…

RUSH CLOTHING.SE POW WHITEWATER SAILING DOWNHILL BOULDER KITES

5. Actionbilder

Exempel på actionbilder är vid tillfällen där allting sker fort. Actionbilder kräver ofta mycket kortare exponeringstid (ofta mindre än 1/500 sek) för att personerna inte ska smetas ut. Att endast korta exponeringstiden kan dock leda till att man får in för lite ljus i kameran, dvs att bilden underexponeras, såvida man inte är ute i solen eller att man har ett väldigt ljuskänsligt objektiv. Om man inte har det, är inomhus eller kanske ute en sen eftermiddag eller kväll så kan man försöka minska bländarvärdet så mycket det går (jfr med det som nämndes i föregående kapitel). Om inte det räcker så kan man antingen använda sig av blixten (om man har en bra sådan) eller så ändrar man till ett högre ISO-tal (kap 6).

Fig 3 Lång exponeringstid

Nu när vi lärt oss hantera rörelseoskärpa är det dags att titta på figuren ovan, som just är ett exempel på *kontrollerad rörelseoskärpa* - en actionbild tagen med lång exponeringstid. Anledningen till att personen är skarp är för att man följer med motivet *samtidigt* som man tar bilden. På det viset blir bakgrunden suddig men personen i fråga skarp. Hade fotografen i det här läget haft kameran helt still och tagit bilden hade bakgrunden blivit skarp medan det intressanta i bilden – personen på wakeboard – blivit hopplöst oskarp. Det finns givetvis tillfällen då det omvända är önskvärt – jämför t.ex. med seglingsbilden på sidan 5).

De flesta kameror tillåter att man tar flera bilder i följd (på flådigare kameror går denna hastighet att ställa in). Med denna kan man hålla in avtryckaren samtidigt som man följer med objektet eller personen så gott man kan. Detta ökar sannolikheten att man får ett bra resultat på åtminstone en av bilderna (men knappast någon garant…).

På kameror finns ofta en autofunktion för actionbilder i form av en springande man och den innebär i realiteten i princip ”kort exponeringstid”.

RUSH CLOTHING.SE

Att behärska tekniken att ta actionbilder med mer levande bakgrunder kräver mycket träning; det är svårt att hålla samma hastighet som objektet när man tittar i sökaren på kameran. Detta beror bland annat på att sökaren kraftigt begränsar vinkelseendet. Försök istället att hålla kameran på frihand och titta direkt på objektet samtidigt som man fixerar kameran strax framför ansiktet som då följer huvudrörelsen. Fixera ögonen på objektet och följ med med huvudet/armarna (och eg. hela överkroppen). Prova att ta bilden både med och utan blixt och se vilket som ger bäst resultat. Bilden på cyklisten är taget med ett vidvinkelobjektiv på ca 50 cm avstånd, med inbyggd blixt och en slutartid på 1/50 sekund. Notera hur den inbyggda blixten inte når över det utstickande objektivet på bildens nedre del vilket gör att knän och vänster hand blir svåra att urskilja.

Fig 4 Lång exponeringstid med blixt

6. ISO-tal

ISO-talet avgör ljuskänsligheten. På tiden då man köpte filmrullar hade många inte en aning om ISO-talets betydelse vilket ofta resulterade i helt fel ISO-tal (man åker till ett soligt paradis med en ljuskänslig film tänkt för en mörk, dyster höst). På digitala kameror kan man ändra ISO-talet från bild till bild (även om Auto ISO-funktionen vanligtvis brukar göra ett bra jobb). ISO-talen på dagens kamera brukar sträcka sig omkring från ISO 50 till ISO 1600 eller ännu högre. Nu kan man tycka att det vore lämpligt att alltid ha högt ISO-tal, dvs hög ljuskänslighet. Tyvärr är trade-off:en att grynigheten i bilden ökar. Lågt ISO-tal ger skarpa bilder men kräver å andra sidan mycket ljus. På filmens tid var detta kopplat till silveroxiden på filmen och hur denna reagerade mot ljus. Den intresserade hänvisas till lämplig sökmotor… Märk väl att utvecklingen har gått mycket långt under de senaste åren och moderna kameror klarar ISO-tal på 3200 med mycket lite brus. Har man inte det senaste av det senaste och det hetaste av det hetaste så bör man ändå känna till hur detta hänger ihop:

Lågt ISO-tal – Innebär låg ljuskänslighet. Kräver därmed längre exponeringstid. Ger mindre grynighet.

Högt ISO-tal – Innebär hög ljuskänslighet. Kräver därmed kortare exponeringstid. Ger högre grynighet (se fig).

Fig 5 Högt ISO-tal, hög grynighet

Skall man ta actionbilder i dåligt ljus är det alltså ett tips att höja ISO-talet till 400 eller mer för att därigenom få möjlighet att korta ner exponeringstiden. Visserligen ökar grynigheten men det kan man kanske leva med (ty för lång exponeringstid riskerar att man inte kan ta bilden alls). Olika kameror har olika grad av grynighet för resp. ISO-tal, och är som sagt till stor den en kvalitetsfråga - prova vad som funkar på din kamera.

Är det så pass mörkt att man ändå måste ha blixt, se då till att vara tillräckligt nära så att man förvissar sig om att blixten når. Inbyggda blixtar når mycket sällan längre än kanske 4-7 meter innan det blir avsevärt sämre kvalitet (även detta är en kvalitetsfråga). Du kan alltså fortsättningsvis skratta åt dem som försöker fota fyrverkerier med den inbyggda blixten i tron att det skulle göra någon skillnad (sannolikt bryr de sig inte – de orkar bara inte byta från AUTO-läget…). Resultatet blir alltid detsamma – alldeles för mörka bilder. Varför tas upp i nästa kapitel.

7. Nattbilder

Behärskar man tekniken är detta väldigt användbart. De flesta sätter här kameran på blixtautomatik och sitter och surar över att resultatet blir kass.

Anledningen är att om man rar en närbild på en person på puben så blir resultatet en kritvit demon som ser ut att stå i en kolsvart gruva (med alla ”kvart i tre”-skavankerna fullt upplysta). Försöker man ta en övergripande bild över hela dansgolvet blir resultatet att man lyser upp närområdet som om någon tänt belysningen.

Sätt istället kameran på Night mode. Detta innebär att kameran först tar en (ev. inte fullt så stark) blixt men *fortsätter därefter att hålla slutaren öppen*, dvs kameran fortsätter att släppa in ljus (under någon tiondels sekund till). På så vis släpps det **bakgrundsljus som blixten inte når**, in i kameran. Viktigast att tänka på vid night mode är att stödja kameran mot något improviserat föremål eftersom exponeringstiden ofta är förhållandevis lång.

På de flesta kamerorna är denna natt mode-funktion återgiven med en figur mot mörk bakgrund och någon sorts måne eller stjärna i bakgrunden (se fig). Övar man så kan man få riktigt snygga resultat. Att *behärska* natt mod är en av detaljerna som skiljer proffsen från amatörerna.

En sak att tänka på om man vill ta riktigt uppstyrda nattbilder (på ex. en stjärnhimmel) så måste kameran stå helt av sig själv alternativt sitta på ett stativ med en exponeringstid på >15 sekunder med självutlösare. Roligt, för den tålmodiga…

8. Vitbalans

Detta är lite överkurs men jag nämner det lite kort ändå: Kameran är rätt korkad och fattar inte alltid vad som är vitt i vår värld. Det som är vitt ute i solen är ibland nästan grönt om du tar kameran in under lysrörsljus. Givetvis är det inte bara vitt som förvrängs utan även de andra färgerna. På de flesta kameror idag kan man ställa in vitbalansen, såsom för solsken, mulet, lysrör, glödlampa etc. Testa att ändra detta och se om det gör stor skillnad på din kamera. Det skall tilläggas att autofunktionen idag fungerar bra på de flesta kameror men just lysrörsbelysning kan vara svårt att få bra utan att ändra vitbalansen. Men folk använder ju Photoshop av en anledning… i 99% av fallen kommer du klara dig utmärkt med att ha Vitbalans inställd på auto.

9. Bilder i motljus, dagtid

Detta är ett populärt och ofta roligt sätt att ta bilder. För att undvika att motivet blir helt svart i motljus (vilket den i regel blir) så kan man använda *upplättningsblixt*.

Gör så här:

Börja med att gå ur Auto-läget (till läge P om ett sådant finns, dvs tid- och bländarautomatik men inte blixtautomatik). Forcera därefter fram blixten genom att trycka på blixt-knappen, den som har en liten blixt ovanför sig*. I fönstret ser du hur kameran togglar mellan en blixt, en överstruken blixt, ev även en blixt med ett A bredvid sig (blixt-automatik; kameran använder blixt om det behövs, vilket alltså i praktiken då motsvaras av läge Auto) samt ev även den lilla natt mod-ikonen. Man vill ha en blixtsymbol och inget annat. Detta innebär att kameran tar en blixt även om den inte tycker att det behövs själv. Givetvis kommer nämligen kameran *inte* tycka att blixt behövs – bilden tas ju i motljus och därmed finns det en fullt tillräckligt med ljus att exponera bilden med. Saken är att du är intresserad av att få med personen i förgrunden och med hjälp av upplättningsblixten får du detta. Givetvis finns det risk att bilden blir hopplöst överexponerad men de flesta kameror känner faktiskt av detta och kompenserar med kortare exponeringstid. Detta är kopplat till hur kameran evaluerar det nödvändiga ljusinsläppet (*ljusevalueringen)* och i korthet innebär det att kameran kan välja att mäta ljuset på en viss punkt, i fallande skala från centrum eller med ett medelvärde för hela motivet. I Fig 6 innebär det att personen, punktmätt, anses ”mörk” i kamerans värld, medan solen givetvis är dess motsats. Att styra detta själv är oftast kopplat till mer avancerade kameror och används just vid tillfällen med luriga ljusförhållanden eller multipla ljuskällor. Att laborera med, och gå in djupare på ljusevaluering faller dock lite utanför ramen för denna text.

Fig 6 Motljus med upplättningsblixt

*) På fullAuto kan man på vissa kameror forcera blixten, och på vissa modeller togglar man mellan blixtinställningarna av vilken en av dem faktiskt heter just ”upplättnad”.

RUSH CLOTHING.SE POW WHITEWATER SAILING DOWNHILL BOULDER KITES

10. Bilder i motljus, kvällstid

Titeln kan i princip beskrivas som solnedgångar. Dessa är ofta relativt svåra att fota pga följande; de blir antingen för mörka (kameran ser för mycket till solens ljusstyrka och motkompenserar med kortare exponeringstid) eller för ljusa (kameran (punkt-)evaluerar företrädelsevis de mörka partierna runt om solen och försöker ”lyfta fram” de mer mörka partierna genom att öka exponeringstiden. Resultatet blir att bilden ser ut att vara tagen mitt på dagen). Här gäller det mest att öva och pröva, olika kameror är olika bra och vissa har till och med specialinställningar för just solnedgångar. Rent fotomässigt är det ofta effektfullt att lyckas balansera exponeringen så till vida att man kan få silhuett på en person/objekt i förgrunden (för seriöst, hur löjligt många bilder på endast solnedgångar har man inte sett…?).

Lyckas man inte helt med exponeringsbalansen går detta enkelt att åtgärda i ett redigeringsprogram i efterhand.

Fig 7 Silhuett, lång exponeringstid på stativ

11. Perspektiv

För inspirationens skull kan det vara lämpligt att testa olika perspektiv när man tar bilder. De flesta ser omvärlden från en höjd av ca 1 ½ till 2 meter över marken, så bilder som tas från den höjden, dvs normal ögonhöjd, bidrar sällan till spännande effekter. Pröva perspektiv och vinklar som inte är så vanliga för det mänskliga ögat; grod- och fågelperspektiv hör till vanligheterna för att visa hur världen kan te sig för andra än oss människor. Svårigheten med att ta perspektivbilder är givetvis att lyckas få rätt vinkel när man inte tittar i sökaren. Detta underlättas ofta av digitalkamerornas visningsfönster men de är ofta inte tillräckligt flexibla för att man ska kunna försäkra sig om att se något i dem vid märkliga vinklar. Här krävs det övning för att kunna estimera rätt vinkel, i kombination med att man tar flera bilder på rad där man ändrar position på kameran lite för varje bild. Det ökar chanserna att få med det som är intressant.

12. Köpa ny kamera?

Funderar du på att köpa en ny kamera? Kul! Nedan kommer en lista på saker du kan tänka på när du köper ny kamera. Visst kan man ha åsikter om denna lista men jag påstår att du kan ge fullkomligt f-n i ”antalet megapixlar”. Det är som att fråga om hur många kontakter man får plats med i en ny telefon, eftersom man idag får plats med hur många som helst. För den normala användaren, dvs ej proffsfotografen som ämnar skriva ut sina foton på stora reklamaffischer, så duger vilken kompaktkamera som helst utifrån ett megapixelperspektiv. Men antalet Megapixlar är något man kan ta på, en jämförande siffra och detta är något som alla kameratillverkare är fullt medvetna om och om försäljaren endast står och skryter om kamerans megapixlar så är det snarare ett varningstecken för att kameran inte har *något annat* att komma med. Jag föreslår istället att du ställer frågor om följande (vilket har tagits upp i kapitlen ovan):

- **Kan kameran ta många bilder / sekund?**
  Vill du ta häftiga actionbilder så kommer du behöva mer än en chans när polaren sätter sin sweeta ”arabian banana kick flip around the corner and back again”.

- **Hur är bruset i kameran på höga ISO-tal?**
  Höga ISO-tal innebär att du kan förkorta exponeringstiden i dåligt ljus och därmed minska risken för okontrollerad rörelseoskärpa. Om man kan göra detta utan att få för mycket brus i bilden så är det.. ja, kanon!

- **Hur tålig är kameran mot regn och fukt?**
  Eftersom du (som Rush-anhängare) tycker om att befinna dig utomhus så är det en oerhörd fördel om kameran inte faller sönder som om den vore av papier maché bara för att det börjar falla några droppar.

- **Är styrkan på blixten reglerbar?**
  Frågan är viktigare än hur stark blixten är – går blixtens styrka inte att reglera så kommer folks ansikten bli vita som snö om man står för nära.

- **Hur ljuskänsligt är objektivet (om det är fasta objektiv)?**
  Om du läst alla föregående kapitel så är du vid det här laget fullt medveten om vilka fördelar det är att ha ett ljuskänsligt objektiv. En hyfsad tumregel är att om objektivet i sig är stort så är objektivet mer ljuskänsligt (och dyrt), och omvänt. Det förklarar t.ex. hur det kommer sig att dagens telefonkameror fortfarande är ytterst begränsade i sin förmåga att ta bilder i begränsat ljus – oavsett hur stor deras iris är inställd på så kommer de aldrig lyckas släppa in tillräckligt med ljus för att få till bra bilder i omgivningar med taskigt ljus. Det förklarar även det omvända - varför proffsfotografernas fina, ljuskänsliga objektiv är stora som brödrostar. Som parantes kan nämnas att ljuskänslig teleoptik kan gå lös på över 100 000:-.

13. Bildkomponering

3 snabba tips att alltid ha med sig

1) Fundera på vad som egentligen är intressant för bilden? Tar man bilder på människor så försök att få med så mycket av just personerna, inte av ointressant bakgrund i form av grå betong. Fundera på om det kanske är lämpligt att vända på kameran och ta bilden på höjden. Eller så vänder man på det, finns det fler saker än just personen som är av intresse för bilden? Tryck i så fall in knappen halvvägs och fokusera på personen och flytta sedan kameran åt ena eller andra hållet för att få med det som är intressant för bilden.

2) Fundera på om det kan vara lämpligt att flytta det tänkta objektet som skall fotas till någon av hörnorna på bilden. Detta sätt att positionera objektet kallas för att man placerar det någonstans längst *det gyllene snittet*. Detta är mycket vanligt bland duktiga fotografer och gör ofta bilden mer effektfull.

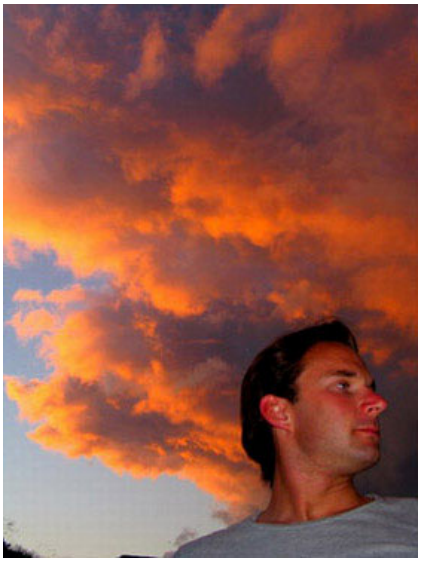

3) Lär dig att hantera kamerans möjligheter att ta bilder i miljöer med dåligt ljus. Det finns flera sätt att hantera detta men resultatet kan vara avgörande för att få bilder som inte blir konstant suddiga.

RUSH CLOTHING.SE

14. Amatören kontra Proffset

Det är detaljerna som skiljer proffset från amatören. Nedan följer några simpla tips/exempel på hur du kan tweaka ditt fotograferande för att skilja dig från amatörerna.

Motiv	***De som inte läst denna bok…***	***Du…***
Porträtt	Tar bilden med ansiktet i mitten, gärna med avhuggen frisyr och med sned horisont (utan att ha det som intention givetvis), gärna med skärpedjupsinställning för landskap. Tråkigt och intetsägande.	Placerar ansiktet något förskjutet åt höger eller vänster hörn eller längs det gyllene snittet, mot en uttänkt och/eller suddig bakgrund. Prova lite olika perspektiv, rakt fram är sällan superkul.
Landskap	Tar en bild på utsikten och inget annat. Alltid lika tråkigt med sådana bilder eftersom en bild aldrig kan återskapa den verkliga upplevelsen.	Sätter alltid något eller någon i förgrunden. En polare funkar alltid. Försök ta bilden när personen tittar åt något annat håll än ditt, annars får man lätt intryck av att det är ett porträtt alternativt att det hela ser väldigt uppstyrt ut (a la japanska turister).
Party-bilder	Använder blixtautomatik och ber alla skåla inför kameran (aningen oklart varför man förväntas gör det).	Använder nattmoden och tar roliga perspektivbilder på dansgolvet (om nu kameran alls har att göra på den platsen…). Ta en blixtbild mot någonting och svep kameran över dansgolvets ljussättning medan kameran fortfarande exponerar. Av tio bilder blir *kanske* en bra, men den kan räcka hur länge som helst. Ta bilder när folk pratar med varandra och har roligt, i verkligheten skålar de ju (förhoppningsvis) med varandra, inte med kameran.

RUSH CLOTHING.SE POW WHITEWATER SAILING DOWNHILL BOULDER KITES

Action-bilder	Om man vill ha lite längre exponeringstid, tas bilden genom att hålla den still mot bakgrunden och knäpper när personen kommer in i bild. Resultatet blir en utsmetad sportare mot skarp bakgrund. Kass. I sämre ljus sätts Auto-läget på, blixt skjuter på något som är alldeles för långt bort. Mörkt resultat med okontrollerad rörelseoskärpa.	Omvänt för lång exponeringstid är att sikta på sportaren, tryck ner halvvägs och följ med personen i sökaren. Knäpp av samtidigt som du hela tiden följer med. Resultat blir (helst) en skarp sportare mot en fartrandig bakgrund (se fig i avsnitt 4, wakeboardåkaren) I sämre ljus, maxa ISO-talet och minimera bländarvärdet, maxa värdet på blixten. Ta 50 bilder och hoppas på det bästa (se **Bildvisning** två sektioner ner dock)
Kompis-bilder	Säger till alla i sällskapet att nu är det dags för fotografering. Alla ser in i kameran och ler. Alla ska se naturliga ut. Resultat: ingen ser naturlig ut.	Tar fram kameran så obemärkt som möjligt och nyttjar känslan för att inte uppenbart titta i sökaren/fönstret. Prova att ta bilder ”från höften”. Kanske blir en bild bra men det räcker. Alternativet är att ta 100 bilder – till slut tröttnar folk på att göra sig till framför kameran och till sist tänker man inte på det. Otroligt svårt att lyckas med dock, folk tenderar att vara sjukt uppmärksamma på när någon sträcker sig efter en kamera.
En bild på två personer	Fokuserar i glipan mitt emellan personerna. Detta innebär att fokus hamnar på bakgrunden och personerna blir suddiga. Är det en extremt ljus bakgrund riskerar vännerna dessutom att bli underexponerade, då ljusmätningen ibland är punktmarkerad i mitten av sökaren.	Trycker ner ”ta bild”-knappen halvvägs samtidigt som kameran riktas mot en av personerna. Kameran sätter fokus på personen och mäter då ljuset samtidigt. Därefter flyttas kameran så att person nr 2 kommer med i bild som man vill men man håller fortfarande ner knappen halvvägs. När man är nöjd trycker man ner knappen helt och hållet och tar bilden.
Sist men inte minst bild-visningen	Öppnar bildbiblioteket ”Semestern” och bläddrar genom bilderna som inte är utsorterade. Ursäktar sig och hastar igenom de 20 bilder som tagits på ett och samma motiv.	Inser att folk inte vill se 20 bilder på den fina blomman utan väljer en eller allra högst två bilder på samma motiv. Släng resten. Du kommer inte att ångra dig i efterhand. Delete – just do it…

RUSH CLOTHING.SE

15. Beskrivning av exempelbilderna

Högt bländarvärde för att maximera skärpedjupet. Landskapet kompletteras med en person för att skapa känsla av- och perspektiv på bergens storlek.

Minimalt bländarvärde på specialobjektiv (fast 50mm, 1,8 i bländarvärde) för ett skärpedjup med känslighet på ± 1 cm för avstånd på ca 50 cm. Skapar en tydlig inramning av ögonen.

Lång exponeringstid (ca 1/15 sek), svepande rörelse med huvudet där kameran är fixerad precis framför/under ansiktet som exakt följer åkarens rörelse. Här tas i regel 3-5 bilder i snabb följd under en passage.

Vidvinkelobjektiv på mycket nära håll genererar en nästan sfärisk omvärld. Personen var tvungen att stå modell i förväg för att säkerställa fokusplaceringen avståndsmässigt, som annars med största sannolikhet hade hamnat på bakgrunden och gjort personen suddig. Fokus bestämdes och sattes därefter i manuellt läge för att inte ändras. Kameran fixerades precis framför ansiktet och hela överkroppen följde med cyklistens passage. Användning av upplättningsblixt, inställd på svag styrka.

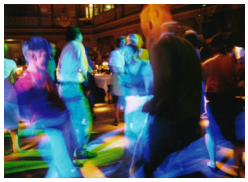

Ingen blixt, lång exponeringstid, utnyttjande av de svepande ljuskällorna på dansgolvet. Krävdes närmare 10 bilder för att få en som var användbar.

Lång exponeringstid och upplättningsblixt med något svepande rörelse efter att blixten skjutits av.

Motljusbild i dagsljus med mycket kort exponeringstid, vidvinkelobjektiv, lågt ISO-tal och kraftig upplättningsblixt.

Zoomobjektiv på stativ och självutlösare, manuellt något underexponerad för att säkerställa silhuetten, lite med bekostnad på den intensiva solnedgången. Blixt går givetvis inte att använda här utan måste deaktiveras manuellt.

Perspektivexperiment för att se världen från en insekt. Kameran nertryckt i en stor fristående blomlåda. 4 bilder i olika vinklar krävdes för att få en med tillräckligt spännande komposition. En blixt här skulle, på grund av de korta avstånden, generera kraftiga reflexer i de närliggande blombladen och måste därmed deaktiveras manuellt.

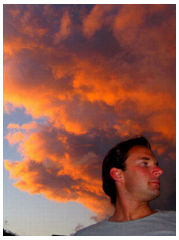

En bild som genererade mer problem än tänkt. Ljusevalueringen ville inte punktmarkera mot bakgrundshimlen så den första mätningen fick göras utan att personen fanns med i bilden, för att säkerställa att den effektfulla himlen återgavs tillräckligt bra. Inställningarna lagrades och därefter testades olika blixtstyrkor på personen för att inte riskera att han blev *för* upplyst pga det relativt korta avståndet. En fullt manuell inställning av exponeringstid och tillhörande blixtstyrka fick kameran att protestera då blixt och ljusevaluering inte stämde överens enl kameran. Då all automatik var avstängd kunde bilden tas ändå. Att personen ser så naturlig och opåverkad ut är underligt i sig med tanke på allt förarbete som krävdes…

Zoomobjektiv med minimalt bländarvärde för att rama in personen i förgrunden. Komponering ett experiment för att skapa mer spänning i bilden. I solglasögonen på personen i förgrunden kan man skymta förlängningen av det båtdäck som personerna befinner sig på. Att utnyttja reflektioner i spegelglas av olika sorter är ofta ett mycket effektfullt och roligt sätt att skapa mervärde till ett foto.

Fotot är taget med en analog engångskamera utan blixt. Synnerligen oklart vilka inställningar som råder men jag tror att du vid det här laget kan göra synnerligen kvalificerad gissning om dess exponeringstid och bländare.

Vad hade kameran velat göra om jag velat få kortare skärpedjup?
- Eftersom kortare skärpedjup är ett resultat av ökad storlek på iris, dvs sänkt bländartal, så kommer kameran att vilja kompensera med kortare exponeringstid för att inte överexponera bilden.

Hur hade bilden sett ut?
Bildens effektfullhet ligger i det utsmetade havet som ger en känsla av fart. En (signifikant) kortare exponeringstid hade fått havet att stå still och fartkänslan skulle försvinna. Ett typiskt resultat av att använda Autofunktionen kan tilläggas...